

JAKOMÄEN–ALPPIKYLÄN KOTIKAUPUNKIPOLKU

Versio 11.12.2013 (korjaus 26.2.14)

Linkit tarkistettu 12.2013

31 kohdetta, 11 tietolaatikkoa

Pääreittien pituus 5+1 km

Julkaisija

Helsingin kaupungin Alppikylä-projekti

Helsingin kaupunki

Talous- ja suunnittelukeskus

Yhteistyössä

Suurmetsä–Jakomäki-Seura ry

Puistola-Seura ry

Hanketta ovat tukeneet

Uudenmaan Kulttuurirahasto

Helsingin Lähiöprojekti

Lähiöprojekti
Helsinki

Toimittanut

Pauli Saloranta

Työryhmä

Tuomas Eskola

Kirsti Kallansalo

Leena Sallas

Mari Siivola

Max Takala

Ilkka Uotila

Vesa Vähätalo

KIRJALLISUUTTA

Alppikylän asemakaavaselostus. 2006. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Teollista asuntotuotantoa. Arkkitehti-lehti 3/1969, s. 35. Suomen Arkkitehtiliitto.

Elämää lähiössä. Riitta Astikainen ja Riitta Heiskanen ja Raija Kaikkonen (toim.) 1997. Sanoma Oy.

Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitus Helsingissä. Sirkku Laine 1996. Helsingin rakennusvirasto.

Helsingin rauhoitetut suot. 1999. Helsingin ympäristökeskus.

Jakomäen muinaisrantakivikon luonnonsuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 2010. Helsingin ympäristökeskus.

Jari Jokivuon diplomityö. 1996. Tampereen teknillinen korkeakoulu.

Juhani Piilosen artikkeli Helsingin pitäjän -vuosikirjassa 1996 (Helsingin pitäjän kotiseutuyhdistys).

Kallioperän ja maaperän arvokkaat luontokohteet Helsingissä. Antti Salla 2004. Helsingin ympäristökeskus.

Lähiöiden kehittäminen Suomessa. Juha Kokkonen ja Marjaana Seppänen ja Ilkka Haapola 2009. Helsingin yliopisto.

Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Johanna Hankonen 1994. Väitöskirja. Gaudeamus ja Otatieto.

Ostari. Lähiön sydän. Sari Saresto, Anne Salminen, Mira Vierto 2004. Helsingin kaupunginmuseo.

Puistolan alueopas 2005–06. Puistola-Seura 2005.

Slåttmossenin suojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma. Markku Koskinen ja Jyri Mikola 2008. Helsingin ympäristökeskus.

Sub 26. Esikaupungeissa tapahtuu! Marja Piimies (toim.) 2009. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.

KARTTA: www.kotikaupunkipolut.fi/jakomaki-alppikyla/kartta_301013.jpg

J O H D A N T O

Nykyisen Helsingin korkeimmille kallioille on rantautunut jo kolmas rakentamisaalto. Alppikylän satavuotiaan huvilayhdyskunnan ja Jakomäen 50-vuotiaiden lähiökortteleiden seuraksi nousee nyt tiivistä kaupunkiasutusta. Sen myötä myös kulmakunnan väkiluku kääntyy kasvuun oltuaan vuoden 2013 alussa 5 500 henkeä.

Kotikaupunkipolku vie kulkijansa tapahtumien keskelle esittelemällä 31 kohdetta historiasta nykyaikaan, luonnosta kulttuuriin ja rakennuksista henkilöihin. Reitti kiertelee uudistuvalla ostarilta etelään ensimmäisen maailmansodan linnoituksille, itään Vantaan rajalle ja länteen Tattarisuon reunaan.

www.kaupunginosat.net/suurmetsajakomaki

www.alppikyla.fi

K O H T E E T

1. Keskustauudistus

Jakomäen liikekeskuksen uudistusta on suunniteltu jo vuodesta 2007. Kaupunginvaltuusto hyväksyi vuonna 2011 asemakaavamuutoksen, joka muuttaa Jakomäen ilmettä huomattavasti. Teboilin huoltoasema puretaan ja Jakomäentie siirretään nykyisen Huokotien tyngän kohdalle. Näin vapautuvalle paikalle valmistuu 2014 uusi ruokakauppa ja sen viereen huoltoasema. Nykyisen ostarin ja uuden kaupan väliin tulee pieni aukio nimeltään Jaakobintori. Kävelyreitti Alppikylästä Jakomäkeen muuttuu samalla selkeämmäksi.

ptp.hel.fi/kaavat/selostukset/ak11926_selostus.pdf

2. Ostari

Valmistui 1968. Suunnittelija Pauli Lehtinen, jonka tunnetuin työ on Hotelli Hesperia Töölössä. Jakomäen ostoskeskuksessa oli toisena Suomessa lämmin sisäkatu, jonka varrelle liikkeet ryhmittivät. Alkuvaiheessa ostarilla oli erinomaiset palvelut: mm. kaksi ruokakauppaa ja kaksi pankkia. Lisäksi ostaria vastapäätä toimi Yhdyspankki, sittemmin Nordea, joka lopetti näistä viimeisenä 1999.

Ostoskeskus on peruskorjattu 1999, jolloin ruokakauppa sai lisää tilaa sisäkadulta ja sille tehtiin oma sisäänkäynti. Samalla julkisivun otsalistan marmorimosaiikki muutettiin tavalliseksi betoniksi.

Suurten kauppakeskusten rakentamisen myötä palvelut ovat kadonneet monilta pieniltä ostareilta, mutta Jakomäessä uskolliset asiakkaat ovat pitäneet kiinni omistaan. Pisimpään ostarilla on toiminut suutari, jo vuodesta 1970. Laajennus valmistui 2013 osana Jakomäen keskustauudistusta.

ostarinhelmi.blogspot.fi/2007/01/jakomen-ostoskeskus.html

3. Kirjasto

Jakomäen sivukirjastohanke käynnistyi 1977 valtuustoaloitteiden ja useiden jakomäkeläisten yhdistysten aloitteiden myötä. Kirjastorakennus valmistui 1981. Aineistoa on nykyään noin 20 000 nimekettä sisältäen kirjojen lisäksi elokuvia, musiikkia ja videopelejä sekä 70 säännöllisesti ilmestyvää sanoma- ja aikakauslehteä. Lisäksi saatavilla on HelMet-järjestelmän kautta useita miljoonia niteitä sekä erilaisia tietokantoja. Henkilökuntaa on neljä.

Kirjasto on ollut aktiivisesti mukana yhdyskunnan elämässä tarjoamalla lukukokemusten lisäksi mm. suomen kielen kerhoa, yleistä tietopalvelua sekä tapahtumia keskellä Jakomäkeä. Kirjastossa on myös internet-päätteitä ja niiden käyttöopastusta kaikenikäisille.

Naapurissa Vuorensyrjäntien päässä ovat **terveysasema** sekä vanhusen **palvelutalo**, joka toimii myös liikuntaviraston lähiöliikuttajan tukikohtana.

www.lib.hel.fi/fi-FI/jakomaki/esittely/

www.hel.fi/hki/sote/fi/.../asuminen/vuorensyrja

www.hel.fi/hki/liv/fi/Ohjattu+liikunta/L_hi_liikunta/Jakom_ki+ja+Tapulikaupunki

Tietolaatikko: Lähiöprojektit

Lähiöiden ongelmia on ratkaistu ja elinympäristöä kehitetty monin keinoin jo vuosikymmeniä. Jakomäessä alkoi kaupungin virastojen välinen yhteistyö jo 1980-luvulla valtakunnallisen Sofy-projektin myötä. Se tuotti toimintamalleja sosiaalisten ja fyysisten näkökohtien yhteensovittamiseen asuinalueiden suunnittelussa ja kehittämisessä, tarjoten samalla asukkaille osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Tämä oli ennenkuulumatonta. Projektin loppuraportissa esitetyt suositukset ovat edelleenkin käyttökelpoisia.

Helsingin Lähiöprojektin toiminta alkoi 1996 EU:n Urban-ohjelman rahoituksella. Se on edistänyt esikaupunkien rakennusten peruskorjauksia, ulkoalueiden kunnostamista sekä täydennysrakentamista, koordinoitunut kaupungin eri virastojen yhteistyötä, tukenut asukkaiden omaa aktiivisuutta ja tuottanut uusia harrastusmahdollisuuksia sekä matalan kynnyksen kulttuuria. Samoin erilaisten järjestöjen ja paikallisten yhdistysten aktiivisuus kaupunginosien kehittämisessä on ollut merkittävää. Lähiöprojektin viides toimintakausi alkoi 2012 tunnukseksi "sivistys on siistiä".

lahioprojekti.hel.fi

4. Kirkko

Valmistui 1975, suunnittelija Leo Tenhunen, peruskorjattu 1998. Pieni monitoimikirkko käsittää kahteen osaan jaettavan salin sekä kerho- ja työtilat. Saliin mahtuu 150 henkeä. Sen koko alttariseinän peittää Göran Augustsonin paikan päällä maalaama symbo-

linen taideteos, jonka valaisee kattoikkuna. Urut ovat 6-äänikertaiset ja Kangasalan urkutehtaan valmistamat.

Jakomäki kuuluu Malmin seurakuntaan, joka itsenäistyi Helsingin maaseurakunnasta 1955. Se on jäsenmäärältään Helsingin suurin ja Suomen toiseksi suurin, vaikka alueen asukkaista vain 66 % kuuluu kirkkoon.

Kirkon takana kalliorinteessä on esillä entinen **kivilouhos** 1930-luvulta. Sieltä vie tiin nupukiveä Helsingin keskustan katuihin.

www.helsinginkirkot.fi/fi/kirkot/jakomaen-kirkko

[uusihelsinginseurakunnat.fi/.../Jakomaen_kirkko_nettili\[1\].pdf](http://uusihelsinginseurakunnat.fi/.../Jakomaen_kirkko_nettili[1].pdf)

5. Hekan korttelit

Jakomäkeen sijoitettiin alun perin pelkästään vuokra-asuntoja, mutta pian tätä alettiin pitää virheenä. Seurauksena tänne Helsingin kaukaisimpaan kolkkaan kertyi tavallista enemmän vähäosaista asujaimistoa, mutta toisaalta myös omanlaisensa yhteishenki sosiaalisen lähtökohdan ollessa kaikilla sama. Tilannetta alettiin tasapainottaa jo 1970-luvulla rakentamalla omistusasuntoja Huokotien pohjoispuolelle.

Vuoden 2012 lopussa Helsingin kaupungin vuokra-asuntoja oli Jakomäessä 2 056 eli 67 % kaupunginosan koko asuntokannasta. Ne ovat hyvin suosittuja täyttöasteen ollessa 100 %. Tässä Jakomäentie 6:n kiinteistössä ovat Helsingin korkeimmalla sijaitsevat asuinrakennukset. Yhdeksän kerrostalon kokonaisuus valmistui vuosina 1967–69 rakennusliike Arvo Westerlandin toteuttamana. Suomalaisittain poikkeuksellisesti kaksi huonokuntoisinta taloa on päätetty purkaa ja tilalle rakentaa kolme uutta viuhkamaisesti. Noin 200 asukasta joudutaan sijoittamaan sen vuoksi muualle. Muut rakennukset on peruskorjattu vuosina 2002–10 ja vehreät piha-alueet kunnostettu. Vain entinen valaistu infotaulu on jäänyt käyttämättömäksi nykyisten internettien aikakaudella.

www.hekaoy.fi/jakomaki/kiinteistot/jakomaentie-6

Tietolaatikko: Aluerakentaminen

Kun suuri maaltapako alkoi 1960-luvulla, rakennusteollisuus oli juuri sopivasti oppinut tuottamaan betonielementtejä liukuhihnalla. Ideologiana oli rakentaa nopeasti vuokra-asuntoja, jotka voitaisiin vaikka purkaa, kun ihmiset vaurastuvat ja muuttavat omistusasuntoihin. Uudessa uljaassa "lähiössä" olisivat lähellä niin palvelut, naapurit kuin koskematon luonto.

Edes maan suurin kaupunki Helsinki ei ollut valmistautunut nopean kasvun vaatimaan kaavoitukseen ja kunnallistekniikan toteutukseen. Aluerakentaminen ratkaisi ongelman: maanhankinta, suunnittelu, rakentaminen ja asuntosäästäminen niputettiin yhteen, osittain kuntien päätöksenteon ohi. Valtion ohjauksessa haettiin asuntotuotantoon taloudellisuutta sarjallisuuden ja ruutukaavan avulla. Myös arkkitehtuurissa arvot olivat vastakkaiset 50-luvun vaihtelevalle ja ympäristöön mukautetulle suunnittelulle. Nosturiradan ekonomia määräsi korttelien muodon.

Toisaalta muutto uusiin kerrostaloihin merkitsi monelle huomattavaa asumistason nousua. Juokseva vesi, sisävesi ja nykyaikainen keittiö olivat nyt koko kansan mukavuuksia. Aluksi ihmiset olivat tyytyväisiä, mutta pian ongelmat alkoivat näkyä. Esikaupunkielämä ei sopinut kaikille eikä betoni ollutkaan ikuisesti kestävä materiaali.

Aluerakentamisen kulta-aikaa oli 1960–70-luvun vaihe. Sen jälkeen rakentaminen on painottunut pienempiin hankkeisiin ja nykyään kunnat ohjaavat kaavoitusta ja raken-

tamista. Vanhat lähiöt on korjattu 1990-luvulta alkaen mittavissa lähiöprojekteissa. Suomessa on kaikkiaan noin 300 lähiötä, joissa asuu miljoona ihmistä. Ensimmäinen lähiöissä syntynyt sukupolvi on aikuistuttuaan jopa alkanut hakeutua takaisin kotiseudulle.

www.angelfire.com/film/jakomaki/index2.htm (Kuvia Jakomäestä eri vuosikymmeniltä)

6. Yoldiameren rantakivikko

Viime jääkauden jälkeen, 11 000 vuotta sitten, nykyisen Itämeren varhainen edeltäjä Yoldiameri huuhteli tätä pientä kallioluotoa jättäen jälkeensä nykyisen Helsingin vanhimman ja arvokkaimman muinaisrantakivikon. Maankuoren oikeneminen jään painon jäljiltä on nostanut sen jo lähes 60 metriä merenpinnan yläpuolelle. Paljaan pirunpellon koko on noin 30 x 150 m ja kivien koko 5–30 cm. Muinaisranta on suojeltu vuonna 2012 vajaan hehtaarin laajuudelta. Alueelle tullaankin pystyttämään jatkossa infotaulut sekä merkitsemään kulkureitit. Samalla raivataan pensaikkoa ja aluskasvillisuutta kivien pitämiseksi näkyvissä.

Alempana rinteessä on myös Itämeren myöhäisemmän kehitysvaiheen Ancyclusjärven rantakivikko. Merkit Litorinameren rannasta 30 metrin korkeudessa ovat hävinneet rakentamisen seurauksena.

www.itameriportaali.fi/fi/tietoa/yleiskuvaus/peruskuvaus/vaiheet/fi_FI/vaiheet/

7. Jakomäenkallio

Entisen Alppikallion nimi muutettiin kerrostalorakentamisen yhteydessä 1960-luvulla. Vielä vuoden 1958 peruskartassa koko alueen nimi on selkeästi Alppikylä. Jacobacka sen sijaan on mäki Heikinlaaksossa jo 1700-luvun kartoissa. Nimen taustalla on todennäköisesti miehen nimi Jacob (Jaakob).

Kallion laen korkeus on 61 metriä merenpinnasta. Vertailun vuoksi Itämeren keski-syvyys on vain 55 m ja Suomenlahden 37 m. Jakomäki istuu murroslinjalla, joka jatkuu jyrkkäreunaisena Herttoniemen kautta Kruunuvuoreen. Koko Etelä-Suomen peruskallio on ollut mukana mannerlaattojen törmäilyssä 1900 miljoonaa vuotta sitten. Tässä ns. svekofennisessä vuorijonopoimutuksessa syntyi Alppien kaltainen, parhaimmillaan muutaman kilometrin korkuinen vuoristo. Se on kadonnut rapautumisen ja useiden jääkausien kuluttamana. Niistä viimeisin kesti noin 100 000 vuotta ja hioi Suomen pinnanmuodot nykyiselleen. Yoldiameren aallot vielä silottelivat kallion pintaa, joka on sittemmin saanut olla 11 000 vuotta melko rauhassa. Alueelta löytyy mm. 14 eri jäkälälajia ja 9 sammallajia.

Kallion uumenissa on vuonna 1985 valmistunut S6-luokan väestönsuoja, jossa on tilaa 5 000 hengelle. Sisäänkäyntejä on kolme Jakomäenkallion eri sivuilla. Normaaliaikana luola on varastokäytössä.

Malmin lentokenttää käyttävät koneet kaartavat tuulen suunnasta riippuen usein Jakomäen yli. Finavian suosituksen mukaan Jakomäessä ei tulisi lentää alle 2 000 jalan korkeudessa merenpinnasta eli alle 550 metrin korkeudessa kallion pinnasta.

8. Aloituskortteli

Jakomäen rakentaminen aloitettiin 1967 täältä alueen eteläreunalta. Asemakaavan pohjaksi suunnitelman laati Erik Kråkström, tuleva professori ja valtion rakennustaidetoimi-

kunnan puheenjohtaja. Rakennukset on sijoitettu väljästi rinteisiin laajan ympyräkadun sisäpuolelle suurine parkkipaikoineen. Asemakaavaa pidettiin jo aikanaan onnistuneena ja se esiteltiin tuoreeltaan Arkkitehti-lehdessä. Viimeksi Jakomäen pienoismalli on ollut esillä Rakennustaiteen museossa 2009. Talot rakennettiin halvalla, mutta viihtyisyyttä lisäsi se, että ne ovat tavallista lähiörakentamista matalampia Malmin lentoaseman lähestymisreittien vuoksi.

Lähiöprojektin aloittaessa toimintansa EU:n Urban-ohjelman tuella vuonna 1996 alettiin Jakomäessäkin suunnitella mittavia peruskorjauksia. Niiden pohjaksi Jari Joki-vuo teki Tampereen teknillisessä korkeakoulussa diplomityönsä Jakomäen kulttuurihistoriasta ja rakennusten korjausperiaatteista. Ensimmäinen peruskorjauskohde olivat Jakomäentie 8:n ylätalot vuonna 1998. Korjauskierroksen edetessä kaupungin vuokratalojen julkisivut, ikkunat ja talotekniikka on vuorollaan päivitetty nykyaikaisiksi ja ne ovat saaneet myös parvekkeet. Niiden ansiosta Helsingin kaupungin asuntotuotantotoimistolle ja Jakomäen Kiinteistöt Oy:lle myönnettiin Vuoden julkisivuteko -palkinto 2004.

www.hekaoy.fi/jakomaki/kiinteistot/jakomaentie-8

9. Jälleenrakennuskausi

Vanhan Östersundomintien (nykyisen Jakomäentien ja Vanhapolun) varteen rakentui 1950-luvun mittaan rintamamiestalojen omakotialue. Myös Vuorensyrjään nousi toistakymmentä savua. Osa on purettu ja tontteja täydennetty eri vuosikymmenten tyyeillä, mutta jälleenrakennuskauden tunnelmaa puutarhapihoineen on vielä jäljellä ja muutamia alkuperäisiä talojakin.

Tietolaatikko: Rintamamiestalot

Jatkosodan jälkeen 11 % Suomen väestöstä oli ilman asuntoa alueluovutusten ja pommitustuhojen vuoksi. Merkittävä osa teollisuuden ja energiantuotannon kapasiteetista oli menetetty, ja materiaalipula oli suuri. Suomen historian suurimmassa maareformissa luovutettiin maata rintamamiehille, kaatuneiden omaisille sekä evakoille – samalla huolehdittiin syrjäseutujen pysymisestä asuttuina. Tontin saaneet pystyttivät pitkälti talkoovoimin noin 100 000 rintamamiestaloa, pääosan niistä talotehtaiden valmistamista puusista elementeistä. Tyypitaloja on muutama eri versio, joissa kaikissa savupiippu keskellä ja neljä huonetta tulisijoineen sen ympärillä. Osa arkkitehtikunnasta piti talotyyppejä hirvittävän rumina ja kansan tyylitajua pilaavina. Käytännöllisyydessä ei sen sijaan ole moittimista. Esim. jyrkkä katto mahdollistaa asuttavan ullakkokerroksen, jonka saattoi vuokrata. Talot sijoitettiin yleensä pitkänomaisten tonttien kadunpuoleiseen päähän, jotta tilaa jäi hyötypuutarhalle.

fi.wikipedia.org/wiki/Maanhankintalaki

www.mfa.fi/jalleenrakennuska

www.rintamamiestalo.fi

10. Helsingin maalinnoituksen tukikohta IV

Ensimmäisen maailmansodan aikaiseen maalinnoitukseen liittyvä tukikohta rakennettiin 1916, kun linnoituksen itäistä sivustaa laajennettiin. Tukikohta on enimmäkseen nykyisen Porvoonväylän eteläpuolella käsittäen Kivikon pohjoisosan ja jatkuen Vantaan Rajakylään. Tässä kaikkein etummaisimmassa taisteluasemassa on kiveen louhittuja ja betonoituja tulipesäkkeitä, yhdyshautoja sekä suojahuoneita. Ampumasuunta on ollut

sekä länteen, pohjoiseen että koilliseen. Jalkaväkeä tukeva tykkipatteri löytyy noin 1,5 km etelämpänä, aseistuksenaan vuoden 1918 alussa kaksi 152 mm:n tykkiä. Taaksepäin pääsee nyt jalankulkusiltaa, jonka muoto jäljittelee alkuperäistä mutkittelevaa juoksuhaataa. Muuten varustukset ovat muinaismuistolain suojaamat.

Ulkoilutien varressa 40 metrin korkeuskäyrän yläpuolella on erikoinen **rantalohkareikko** laajuudeltaan 40 x 80 m, suurimmat kivet yli metrisiä. Sen ovat huuhtoneet esiin Ancyliusjärven aallot noin 9 000 vuotta sitten.

Kivenheiton päässä Luiskatie 8:ssa on teollisuushallin yläkerrassa englantilaisen Guy Windsorin vuonna 2001 perustama **keskiaikaisen miekkailun koulu**, jolla on sivutoimipisteitä ympäri maailmaa.

www.swordschool.com/index.php/systems

www.hs.fi/urheilu/artikkeli/Keskiaika+kalahtelee+Jakomäen+miekkailusalilla/...

Tietolaatikko: Helsingin maalinnoitus

Venäjä menetti Japanin-sodassa ensin Tyynenmeren laivastonsa 1904 ja sitten myös Itämeren laivastonsa 1905. Niinpä keisari Nikolai II päätti rakennuttaa pääkaupunkinsa Pietarin suojaksi laajan linnoitusjärjestelmän aina Ahvenenmaata ja Hiidenmaata myöten. Pääpuolustuslinja oli Helsingin, Porkkalan ja Tallinnan edustalla. Saaret linnoitettiin ja varustettiin tykeillä. Saksan uhan kasvaessa ja maailmansodan puhjettua Euroopassa 1914 alettiin linnoittaa myös maalla – Yhdysvaltojen myöntämän suuren rahallian turvin.

Helsingin maalinnoituksen tarkoituksena oli Viaporin sekä Kruunuvuorenselän sotataseen selustan suojaaminen. Varustukset ulottuvat yhtenäisenä kaarena Vuosaa-resta Westendiin. Ne suunniteltiin aikansa uusimpien linnoitusoppien mukaan. Monin paikoin käytettiin materiaalina teräsbetonia, joka oli sekin uutta. Suojahuoneissa oli syvennykset ikoneille, yhdyskäytävissä käymälät ja kaikki asemat oli hyvin viemäröity tulvimisen estämiseksi. Joukkojen ja raskaan tykistön siirtämistä varten tehtiin tykkiet, jotka ovat monin paikoin edelleen jäljellä käyttökelpoisina.

Linnoitustöissä oli Helsingin seudulla enimmillään 15 000 henkeä: pääkaupunki-seudun asukkaita viiden markan päiväpalkalla sekä venäläisten Kaukoidästä tuomia maaorjia ja sotavankeja: mongoleja, tataareja, kirgiisejä ym., joita kutsuttiin yleisesti "kiinalaisiksi". Nämä asuivat maakuopissa ja olivat paikkakuntalaisten kannalta muutenkin hyvin eksoottista väkeä. Itse keisari tarkasti töiden etenemisen vierailullaan 1915. Koko maassa linnoitustöissä oli loppuvaiheessa yli 100 000 henkeä. Kun työt loppuivat vallankumouksiin 1917, nämä jäivät työttömiksi.

Maalinnoituksella taisteltiin ainoan kerran 11–13.4.1918 Suomen sisällissodan aikana, kun Hangossa maihin nousseet saksalaiset etenivät punaisten hallussa olleeseen Helsinkiin lännestä ja pohjoisesta. Sodan jälkeen linnoituslaitteet jäivät rappeutumaan. Joitakin luolia kunnostettiin puolustusvoimien käyttöön seuraavassa sodassa, osa on edelleen varastoina ja väestönsuojina.

www.novision.fi/viaporiviapori/vyohyke.htm (Maalinnoitus)

www.novision.fi/viaporiviapori/rannikkokartta.htm (Merilinnoitus)

Tietolaatikko: Maamerkit maisemassa (maalinnoituksen kalliokumpareelta)

Johanneksen kirkko, Merihaka, Kallion kirkko, Linnanmäki, Pihlajamäki, Malmin lento-
kenttä, Malmin keskusta, Myyrmäen vesitorni, Kaivokselan vesitorni ja säätutka, Fla-
mingo, Itellan logistiikkakeskus.

11. Lahdenväylä

Valtatie Helsingistä Petsamoon sai numeron 4 vuoden 1938 tienumerointijärjestelmäs-
sä. Viime sotien alueluovutusten jälkeen toiseksi päätepisteeksi tuli Utsjoki. Nelostie
kulki aluksi Tuusulan kautta, mutta muutettiin 1960-luvulla Lahden pikatielle, joka oli
valmistunut Alppikylän kohdalla jo 1955. Valtio aloitti uuden moottoritien rakentamisen
Maailmanpankin lainan avulla Suomen täyttäessä vielä kehityksensä määritelmän.
Osuus Tattariharjusta Järvenpään valmistui 1973 ja siihen liittyvä Porvoonväylä 1972.
Lahteen saakka moottoritie saatiin 1999 ensimmäisenä elinkaarimallilla rahoitettuna tie-
hankkeena Suomessa.

Liikennemäärä Lahdenväylällä Alppikylän kohdalla on nyt 48 000 ajoneuvoa vuo-
rokaudessa, ennuste vuodelle 2020 jopa 78 000 ja melutasot sen mukaiset. Alppikylän
suojaksi onkin rakennettu kaupungin toimesta 800 metriä pitkä kivinen melumuuri. Sii-
hen käytettiin 33 000 tonnia kiveä ja perustukseen 218 000 tonnia sekä muurin koossa-
pitämiseen 11 000 m² teräsverkkoa. Lisäksi maavalleja maisemoitiin istuttamalla 2 300
puuta, 9 800 pensasta ja 250 ryhmäruusua.

Alppikylän maamerkiksi kohosi 2012 tienvarren maisemaan värikäs kerrostalo,
suunnittelijat Kristiina Hannunkari ja Veikko Mäkipaja. Talon äänieristys on normaalia
parempi, mm. moottoritien puoleiset ikkunat ovat moninkertaista umpiolasia.

fi.wikipedia.org/wiki/Valtatien_4_historia

www.hs.fi/kaupunki/a1379303732654

Tietolaatikko: Alppikylä

Alppikylä oli 1900-luvun alussa radanvarren huvilayhdyskunnan kaukaisinta reuna-
aluetta Porvoontien varressa, jääkauden muodostamalla hiekkaharjulla vanhan Alppikal-
lion suojassa. Alppikylän kohtalon sinetöi kuitenkin 1970-luvulla Lahdenväylän rakenta-
minen, sillä kulmakunta jäi ilman uudisrakentamisen sallivaa asemakaavaa kymmeniksi
vuoksiksi liikennemelun vuoksi. Epävarman tilanteen jatkuessa monet vanhat palstat
päätyivät kaupungin haltuun, jolloin niiden rakennukset useimmiten purettiin. Uudisra-
kennuksia sai pystyttää vain poikkeusluvin, joita myönnettiin viimeksi 1980-luvulla.

Kun Helsingin kasvu suuntautuu nykyään yhä enemmän valmiin kaupunkiraken-
teen sisään eikä enää uusille liitosalueille, Alppikylä valikoitui täydennysrakentamisen
selvitysalueeksi vuonna 2002. Alueen uusi asemakaava hyväksyttiin kaupunginvaltuus-
tossa 2006. Silloin alueella oli 55 asukasta ja vajaat 10 yritystä. Tavoitteena on nyt ra-
kentaa kaupunkimaista asutusta noin 2 000 asukkaalle tämän vuosikymmenen kulus-
sa, suurin osa kaupunkipientaloihin. Kahdeksan tonttia on varattu kerrostaloille näkyviltä
paikoilta Tattariharjuntien varresta sekä alueen etelä- ja pohjoispäästä. Lähimmäs Lah-
denväylää sijoitetaan työtiloja, varastoja, autotalleja yms. Meluntorjunnan lisäksi pohja-
veden suojeluun on kiinnitetty erityistä huomiota, sillä Alppikylän eteläpuolella on yksi
Helsingin kriisiajan pohjavedenottamoista.

Alppikylän uudistumisessa on kunnioitettu vanhaa noudattamalla vanhoja tontinra-
joja ja katuverkostoa sekä nimistöä. Kaupunkimaisuutta korostetaan kuitenkin kadunni-

missä, jotka ovat nyt katuja ja kujia, kun esikaupungeissa kadut ovat yleensä olleet nimeltään teitä.

www.hel.fi/hki/Ksv/fi/Ajankohtaiset+suunnitelmat/Projektialueet/Malmi/Alppikyl_www.alppikyla.fi

12. Kaupunkipientalokorttelit

Alppikylässä kehitetään ja kokeillaan kaupunkimaisen pientaloasumisen uusia malleja. Näin jatkuu eurooppalaisen kaupunkirakentamisen perinne, jota Suomessa on yritetty elvyttää 1990-luvulta alkaen erilaisten pilottihankkeiden avulla. Omakotiasumisen tavoin jokaisessa asunnossa on oma ulko-ovi ja piha, vaikka talojen kyljet tulevatkin kiinni toisiinsa. Kellari ja ullakko on määrätty pakollisiksi, jotta rakennusfirmat eivät yritä tinkiä niistä. Erityiset ohjeet annetaan mm. kiinni tontin rajaan rakentamisesta, jota ei ole tehty Suomessa aikoihin laajamittaisesti. Osa tonttien autopaikoista on osoitettu kadunvarteen pihatilan säästämiseksi.

Suurin osa Alppikylästä, yli 70 tonttia, on varattu englantilaistyyllisille townhouse-taloille, joiden toteutustapa on varsin vapaa. Katunäkymistä tulee monimuotoisia ja värikkäitä, mutta rakennusten kattojen väriksi on määrätty yhtenäinen punainen. Kaupunki on houkutelut kokeilunhaluisia rakentajia alueelle mm. alentamalla tonttivuokraa 30 % vuoden 2016 loppuun saakka. Ensimmäiset projektit käynnistyivät vuonna 2013 ryhmärakennuttamishankkeina. Valmistuessaan Alppikylästä tulee Suomen suurin townhouse-alue ja se tulee näyttämään esimerkkiä tulevaisuuden kaupunkirakentamiselle.

Alppikylänkatu 35:n kortteli on varattu matalille atriumtaloille, joissa asuintilat kiertävät pienen suojaisen sisäpihan ympärille. Talot muodostavat neljä tiivistä ryhmää, joiden keskelle jää pieni aukio.

13. Tattarisuon pienteollisuusalue

Helsingin laajentuessa kantakaupungin ulkopuolelle perustettiin Tattarisuolle pienteollisuusalue 1950–60-lukujen vaihteessa. Alue oli pitkään varsin villissä tilassa: mm. vesi- ja viemärijohto vedettiin vasta 1990-luvulla. "Tattis" on ollut tunnettu ennen kaikkea metalli- ja romualan yrityksistä, niistä tunnetuimpana "Köyhien Stocka" eli vuonna 1961 Ruskeasuolla perustettu Helsingin Metallin ja Rauta. Vuonna 1995 perustettiin yksityinen katsastusasema yhtenä ensimmäisistä Suomessa. Viime vuosikymmenestä alkaen alueelle on tullut uusia toimialoja, mm. useita antiikki- ja sisustusliikkeitä.

www.tattarisuo.com

www.helsinginmetallijarauta.fi/yritys

www.kirkkojakaupunki.fi/arkisto/kaupunki-ja-ymparisto/3144

esoteerinenmaantiede.blogspot.fi/2010/11/taydennysta-tattarisuon-keissiin.html

Tietolaatikko: Tattarien suo

Tattarisuon nimi mainitaan jo vuoden 1868 kartassa muodossa Tattarmossen. Nimen alkuperästä esitetään kaksikin teoriaa vuoden 2007 Suomalaisessa paikannimikirjassa. Ensimmäinen lähtee tataarirykmentistä, joka eteni Malmille ns. Hattujen sodassa Venäjän joukoissa elokuussa 1742. Ehkä ruotsalaiset eivät halunneet muistella häviötä, sillä heidän laatimissaan kartoissa saman vuosisadan lopulla paikannimenä on Stor Måsan. Toinen teoria liittyy Suomeen asettuneisiin mustalaisiin eli romaneihin, joita on kutsuttu tattareiksi. He käyttivät sivupolkuja retkillään välttääkseen julkisia teitä, yhden tällaisen

reitit kulkiessa Kottbyn ja Hindsbyn leiripaikkojen välillä, kertoo valtionarkeologi Johannes Reinhold Aspelin kirjoituksessaan Uudessa Suomettaressa vuonna 1894. Joka tapauksessa paikannimellä on tässä varsin kaukaiset juuret.

[www.pohjanprikaatinkilta.fi/.../hattujen%20sota%20\(1741%20-%201742\).htm](http://www.pohjanprikaatinkilta.fi/.../hattujen%20sota%20(1741%20-%201742).htm)
fi.wikipedia.org/wiki/J._R._Aspelin

14. Alppikylän ensimmäiset kerrostalot

Valmistuivat 2010, suunnittelija Jukka Turtiainen. Kaupungin vuokrataloissa asuvat ensimmäiset uudet alppikyläläiset. Talossa on vallinnut yhteisöllinen tunnelma alusta saakka, sillä asukkaissa on tiettyä uudisraivaajahenkeä, Facebookin käyttö on tuttua ja aktiiviset talotoimikunnat ovat järjestäneet kerhotoimintaa sekä juhlia ja muita tapahtumia. Suojaisat sisäpihat ja lähikulmien seikkailumetsät ovat arvossaan, sillä lapsia on taloissa paljon.

www.uuttahelsinkia.fi/fi/alppikyla/.../alppikylassa-ollaan-yhta-suurta-perhetta

15. Alppikylän vanha asutus

Alppikylän vanhin säilynyt rakennus on tämä vuonna 1915 valmistunut asuintalo. Sen rakensi Viljo Eirosmaa (ent. Eriksson), joka perimätiedon mukaan hankki elantonsa kieltolain 1919–32 aikaan pirtun salakaupalla. Viina kuljetettiin Vartiokylänlahdelta, jonne salakuljettajien moottoriveneillä pääsi pujahtamaan. Eirosmaalta talon osti metallimies Mattson ja hänen jälkeensä Helsingin kaupunki. Nykyinen omistaja Juha-Pekka Huoponen on muuttanut taloon 2 kk:n ikäisenä vanhempiansa mukana vuonna 1964 ja lunastanut rakennuksen kaupungilta vuonna 2005. Sen jälkeen on tehty savupiippuremontti ja julkisivut maalattu kertaalleen.

Rakennus on hirsirunkoinen ja lautavuorattu, perustukset betonia. Mansardikatto antaa enemmän tilaa yläkerran huoneisiin. Talon ulkoasu on suojeltu rakennussuojelulain nojalla ja sen väri on Museoviraston tutkima, lähinnä alkuperäistä vastaava. Käytössä ovat yhä alkuperäiset kakluunit. Talo on jossain vaiheessa liitetty kaupungin vesijohtoon, muttei kaukolämpöön eikä viemäriin. Alkuperäinen lähes 3 000 neliön tontti on pienentynyt vaiheittain.

Jäljellä on myös Heikkisen kauppa 1940-luvulta, nykyinen osoite Alppikylänkatu 16. Sen rakensi Urho Heikkinen ja kauppaa piti hänen vaimonsa Irja Heikkinen. Alppikylän nykyään vanhin asukas on puolestaan Kalevi Teräs (s. 1931). Hän muutti 1934 nykyiselle Reppukujalle ja sieltä edelleen 2013 Alppikylänkujan uuteen taloon. Huomaa myös Alppikylänkuja 7:n tyylikäs puutalo, jossa on 1920-luvun Puu-Käpylän henkeä.

Tietolaatikko: Parkstad Wanda Puistonkylä

Asumisolojen kurjuus Helsingin kaupungissa kärjistyi 1900-luvun alussa asukasmäärän ylittyä 100 000:n rajan. Sitä helpottamaan Konrad "Konni" Zilliacus (1855–1924) ystävineen aloitti vuonna 1906 englantilaistyyllisen puutarhakaupungin kehittämisen Helsingin maalaiskuntaan Malmin ja Tapanilan asemien ympärille. Hän hankki 1 200 hehtaaria maata ja aloitti markkinoinnin lähinnä suomenkieliselle työväestölle. Aukkaat saivat ostaa tonttinsa 10 vuoden osamaksulla ja rakentaa talonsa vapaasti. Vaikka yhdyskunnasta suunniteltiin omavaraista viljelypalstojen ja pienteollisuustonttien avulla, käytännössä väki joutui käymään töissä Helsingissä.

Markan inflaatio maailmansodan aikaan 1914–18 vaikeutti maayhtiön toimintaa. Kun ruotsinkielinen maalaiskuntakin alkoi haluta eroon suomenkielisestä työläisyhdyskunnasta, ei sen tulevaisuus näyttänyt valoisaalta. Lopulta Helsingin kaupunki lunasti yhtiön 1934 saadakseen maata lentokentän perustamiseen. Alue liitettiin hallinnollisesti Helsinkiin vuonna 1946 ja sinne asetettiin rakennuskielto. Vanhaa rakennuskantaa jyrättiin 1980-luvulla hyvillä mielin. Monin paikoin on kuitenkin jäljellä merkkejä entisestä puutarhakaupungista, jonka paikalla ovat nykyiset Malmi, Tapaninvainio, Tapanila, Puistola (Parkstad) sekä Alppikylä.

16. Vanha Porvoontie

Kun Helsingistä tehtiin Suomen suuriruhtinaskunnan pääkaupunki 1812, ohjautui sinne myös liikenne valtakunnan pääväylältä, itä–länsisuuntaiselta Kuninkaantieltä, joka kulki nykyisen Kehä III:n vaiheilla. Reitti Helsingistä Viipuriin ja edelleen emämaa Venäjän pääkaupunkiin Pietariin erkani Hämeentiestä nykyisen Malmin hautausmaan kohdalla, kiersi Tattarisuon itäpuolelta ja yhtyi vanhaan päätiehen Hakkilassa. Niinpä tästä Alppikallion kupeesta ovat kulkeneet niin keisarit kuin kulkuritkin matkoillaan, kunnes Uusi Porvoontie valmistui 1930-luvulla. Kulkijoita palveli kestikievari Heikinlaaksossa vuoteen 1884 saakka. Vuoden 1872 kartassa näille paikkeille tien länsipuolelle on merkitty torppa.

Jäljellä on vielä kivinen kilometritolppa, johon merkitty etäisyydet 14 km Helsinkiin ja 275 km Viipuriin. Tolppa on suojeltu asemakaavalla Puistola-Seuran aloitteesta. Seuralla on myös tolpan huoltovastuu ja sen lukemat on entisöity maalaamalla vuonna 2005 seuran hallituksen jäsenen Vesa Vähätalon toimesta. Lähistön neljä vanhaa mäntyä on niinikään suojeltu.

Alppikylänpuisto rakennetaan entisen hiekkakuopan täyttömäelle vuosina 2015–16.

Tietolaatikko: Kilometripylväät

Vuonna 1888 keisari Aleksanteri III antoi määräyksen siirtymisestä uuteen kilometrijärjestelmään Suomen maanteillä. Vanhat virstanpylväät korvattiin ensin puisilla kilometripylväillä, kunnes 1920-luvulla ne korvattiin kivipylyväillä kaikkein vähäliikenteisimpiä teitä lukuun ottamatta. Kivipylyväitä kutsuttiin Niukkasen tolpeiksi silloisen kulkulaitosministerin Juho Niukkasen mukaan.

Pitkämatkaisen liikenteen yleistyessä lukemavälejä pidennettiin 1930-luvun lopulta alkaen. Sotien jälkeen teiden oikaisut aiheuttivat runsaasti pylväiden siirtoja ja lukemien tarkistuksia. Tiehallinto luopui tolpeista vasta vuonna 1970 ja niistä tehtiin mm. kivimursketta tienpohjiin. Tolpat olivat myös kysytyjä lahjoja etenkin 50-vuotiaille. Jäljelle jääneet ovat muinaismuistolain suojelemia ja niitä on paikoin kunnostettu.

alk.tiehallinto.fi/upiiri/tied/kilometritolpat.htm

17. Kaupunkiaukio

Kyytimiehenkadun päähän rakennetaan tulevaisuudessa korkeatasoinen kaupunkiaukio, joka muodostaa sarjan Jakobintorin ja Jakomäenaukion kanssa. Siihen saakka erilaisten kylätapahtumien paikkana toimii Kyytimiehenkujan hiekkakenttä. Mikäli Jakomäen eritasoliittymä Lahdenväylälle joskus toteutetaan, siirtyy samalla jalankulun alkikäytävä tännekin Kyytimiehenkujan kohdalle lyhentäen kävelymatkaa entisestään.

18. Alppikylänhuippu

Ennen viime sotia kuljetettiin täältä Tattariharjun hiekkaa kapearaiteista junarataa pitkin Tapanilan asemalle Sasekan tiilitehtaalle. Ratalinjaa noudattaa nykyään viivasuora Tattarisuontie. Saseka ("santa, sementti, kalkki") oli aikoinaan alan johtava yritys. Se kehitti edelleen laajalti käytetyn höyrykarkaistun kevytbetonin eli siporex-harkon. Saseka toimi näkyvimmin Vuosaassa Lohjan kalkkitehtaan omistuksessa aina vuoteen 1978 saakka.

Sotien jälkeen luovutetusta Karjalasta siirtyi Alppikylän hiekkakuopille romaneja eli mustalaisia ehkä noin 15 perhettä. Manne Åkerlund on muistellut, että he asustivat teltoissa ja myös entisissä junavaunuissa aina 1960-luvun alkuun saakka. Kuuluisin Alppikylän romaneista lienee tangolaulaja Markus Allan (s. 1945), joka sai Tango Finlandia -palkinnon 2013. Puistolan Urheilijoiden tanssilava toimi kesäisin hiekkakuopan reunalla, kunnes kuopat täytettiin 1970-luvulla kuljettamalla tänne puhdasta ylijäämämaata sekä purettua materiaalia eri rakennustyömailta. Korkeimmillaan 41 metriin merenpinnan yläpuolelle kohoava, talviaikaan valaistu Alppikylänhuippu on loivuutensa vuoksi yksi Helsingin parhaista pulkkamäistä ja Alppikylän laskiaisrieha yksi talven päätapahtumista koko kaupungissa. Mäkeen johtaa Alppikylästä pieni polku, joka ylittää Tattariharjuntien vaarallisesti ilman suojatietä.

www.studio55.fi/markus-allan--nain-nousin-urallani-varastomiehesta-tangotahdeksi

19. Broda

Alppikylän ja Jakomäen välinen tärkein kävelyreitti eli "Broadway" uudistettiin osana Jakomäen keskustauudistusta 2013. Ennen varsin ankea betonitunneli sai uuden ilmeen, kun sinne valmistui taiteilija Karin Widnäsän ideoima ja Pekka Paikkarin koordinoima savitiiliteos. Sen koristelusta ovat vastanneet Jakomäen lapset ja nuoret aiheinaan rakkaus ja tulevaisuuden kaupunki. Tiilet valmisti Idon kaakelitehdas Tammisaassa. Teoksessa on lisäksi valaistus sekä napista käynnistyvä soittokoneisto.

Hanke oli osa Helsingin muotoilupääkaupunkivuotta 2012 ja sai laajaa huomiota. Kolmevuotisen hankkeen vaiheista on tehty sarjakuvakirja, jota saa lainata Jakomäen kirjastosta.

www.facebook.com/savijapuukaupungissa

20. Peruskoulu (alakoulu)

Rakennus valmistui Jakomäen kansakouluksi 1968. Oppilasmäärä oli 1970-luvun alussa parhaimmillaan 1200 ja käytössä vuoroluku eli osa oppilaista kävi koulua aamupäivällä ja osa iltapäivällä. Peruskoulujärjestelmään siirryttiin 1977 ja samalla rakennettiin B-talo 1978.

Nykyään yhtenäisenä peruskouluna yläkoulun kanssa (luokat 1–10), oppilaita näissä yhteensä 420. Painotusalueita ovat kaikilla luokilla suomen kieli, luovuus ja kädentaidot. Lisäksi on tieto- ja viestintäteknologiaa painottavia luokkia, joille haetaan soveltuvuuskokeella. Vuonna 2012 aloitti koululla toimintansa lasten orkesteri Tempo.

Päätalon sivupaviljongissa on alakerrassa **nuorisotalo**, jossa järjestetään 9–17-vuotiaille monipuolista kerho- ja pelitoimintaa. Yläkerrassa **lähiötuvalla** toimii kaupunginosayhdistys Suurmetsä–Jakomäki-seura, perustettu 1998.

Koulukorttelin sijatessa yhdellä Jakomäen keskeisimmällä paikalla on peruskorjaamisen vaihtoehtona keskusteltu myös osittaisesta purkamisesta ja asuinrakentamisesta.

www.hel.fi/hki/jako/fi/Koulun+esittely

lahioprojekti.hel.fi/sites/default/files/files/Seminaarit/tempo.pdf

nuoriso.hel.fi/jakomaki

kaupunginosat.net/.../suurmets-jakomki-seura-ry-mainmenu-405

21. Liikuntapuisto

Jakomäen liikuntapuisto, koulut, uimahalli ja leikkipuisto muodostavat yhtenäisen kampusalueen. Koulun oppilaskunta osallistui liikuntapuiston uudistuksen ideointiin Hesari Nuorten Ääni -projektissa talvella 2006. Hankkeen rahoitti Helsingin Lähiörahasto ja suunnitteli MA-arkkitehdit. Pallokenttien lisäksi alueella on uudenaikainen liikuntaleikki-paikka, jonka tietokoneohjatuilla välineillä voi pelata erilaisia nopeus-, ketteryys- ja nokkeluuspelejä. Uusittu kenttä avattiin 2009 ja se sai Nuori Suomi -järjestön Vuoden liikuntateko -palkinnon.

Liikuntapuistoa käyttää kaksikin merkittävää jalkapalloseuraa, **FC Kontu ja FC Sumu**. Itä-Helsingin suurseura Kontu on rakentanut sinne kuplahallinkin. Suurmetsän urheilijat on paikallisseura, perustettu 1974. Sen kasvateista tällä hetkellä tunnetuin on HJK:n mestaruussarjajoukkueessa pelaava Robin Lod (s. 1993).

www.lahiliikuntapaikat.fi/ajankohtaista?id=19117745

www.lappset.fi/Tuotteet/Interactive_Play/Smartus/Smartus_Runamp;Fun.iw3

www.fcsumu.fi

www.fckontu.fi

fi.wikipedia.org/wiki/Robin_Lod

22. Peruskoulu (yläkoulu)

Jakomäen yhteiskoulu aloitti toimintansa Puistolassa 1969. Oma rakennus valmistui 1972, julkisivun peruskorjaus 2011. Koulu tekee aktiivista yhteistyötä mm. nuorisotalon, liikuntaviraston ja kirjaston sekä musiikkioppilaitosten kanssa. Koulu on ollut mukana monissa kansainvälisissä projekteissa. Sillä on ollut kumppanuuskouluna vuodesta 2000 lähtien Pietarin kaupungin koulu nro 212 Kupsilan kaupunginosassa.

Uimahalli valmistui koulurakennuksen yhteyteen 1972, peruskorjattu 2009–11, jolloin asennettiin mm. Helsingin uudenaikaisimmat vedenpuhdistuslaitteet. Kohua herätti 2008 kokeiltu musliminaisten uimavuoro, joka muutettiin remontin jälkeen kaikille naisille avoimeksi uimavuoroksi.

www.hel.fi/hki/jako/fi/Etusivu

www.hel.fi/hki/liv/fi/liikuntapaikat/uimahallit/jakom_en+uimahalli

fi.wikipedia.org/wiki/Kupsila

23. Uudet rivitalot

Koulun entisten parakkien paikalle valmistui 2010 kolmen värikkään rivitalon ryhmä, suunnittelija Eriksson Arkkitehdit. Asumisoikeusasunnot ovat Helsingin kaupungin asuntotuotantotoimiston rakennuttamia. Talot ennakoivat Alppikylän townhouse-kortteleiden tiivistä rakennustapaa ja muodostavat samalla huoliteltua miljöötä Jakomäenpolun varteen.

24. Rutikat

Entiset Ruduksen hiekkakuopat ovat enimmillään 8 metriä syviä ja täynnä raikasta pohjavettä sekä rojua. Uimareita on niihin hukkunutkin kylmän veden kangistamana. Kolme kuopista on Vantaan puolella. Rajan takana Vaaralassa toimiva Fazer otti aikoinaan vetä täältä.

Rutikat muodostavat Helsingissä harvinaisen luonnonympäristön, jossa on havaittu vesilintuja kuten rantasipi, laulujoutsen sekä uhanalainen mustakurkku-uikku, joka oli Vuoden lintu Suomessa 2012. Myös pohjanlepakot saalistavat kesäisin lampien yllä ja ulottavat retkensä myös etelään Slåttmossenille sekä pohjoiseen Vantaan rajaa myötäilevälle kosteikkoalueelle.

Metsä on osa Viikin–Kivikon vihervyöhykettä, joka on yksi Helsingin kuudesta "vihersormesta" ulottuen Vanhankaupunginlahdelta Sipoonkorven kansallispuistoon saakka. Helsingin pyöräilyväylien kehityssuunnitelmassa on koillinen esikaupunkibaana linjattu Rutikoiden ja Slåttmossenin välistä itään. Sellaisen toteutuessa tulisi kysymykseen myöskin Rutikoiden kunnostaminen ulkoiluparatiisiksi.

www.helsinginuutiset.fi/jakomaen-keitaan-hoito-retuperalla

25. Slåttmossen

Helsingin ainoa keidassuo on vanha, jo lähes lopullisen luontaisen kehitysasteensa saavuttanut kohosuo. Nimitys tulee siitä, että suon keskiosassa on reunoja korkeampi "turvekakku", paksuus enimmillään noin neljä metriä. Kaikkiaan vajaan 30 hehtaarin suoalueesta on Helsingissä 10 ha ja loput Vantaan puolella. Helsingin osuudesta 7,4 ha on suojeltu vuonna 1995. Sen eteläpuolelta kasvillisuutta laikuttavat kermiä ja kuljut. Kuivahkoilla kermeillä kasvaa rahkasammaleen päällä kanervaa, variksenmarjaa ja jopa kitukasvuisia mäntyjä. Kermien välissä vetisissä kuljuissa viihtyvät suokukka ja tupasvilla. Lisäksi suolla on edustava perhoslajisto ja löytyy sieltä lihansyöjäkasvi pyöreälehtikihokkikin.

Slåttmossenin alkuperäinen 60 hehtaarin valuma-alue on kutistunut kaupunkirakentamisen myötä viiteen hehtaariin ja lisäksi muutamat ojat kuivattavat suota. Osa ojista on nyttemmin padottu ja suolle on tehty ennallistamissuunnitelmia sekä Helsingin että Vantaan puolella. Suojelualueelle pääsee helposti pitkospuuta pitkin, jos ensin löytää niiden pään.

www.luontoportti.com/suomi/fi/kukkakasvit/pyorealehtikihokki

www.luontoportti.com/suomi/fi/kukkakasvit/suokukka

Tietolaatikko: Vantaa

Nykyinen Vantaa eli entinen Helsingin pitäjän mainitaan asiakirjoissa ruotsinkielisellä nimellä Helsingin jo 1351. Tällöin Ruotsin kuningas Maunu Eerikinpoika myönsi Mätäjoen ja Helsinginjoen koskien lohenkalastusoikeudet virolaiselle Padisten sistersiläisluostarille. Tätä perua ovat mm. Munkkivuoren ja Munkkiniemen nimet. Hämäläiset erämiehet puolestaan kutsuivat jokea Vantaaksi. Pyhän Laurentiuksen kirkko rakennettiin keskeiselle paikalle, Vantaan- ja Keravanjoen sekä Kuninkaantien ja Hämeentien risteykseen 1300-luvun lopulla, nykyinen kivikirkko valmistui 1460.

Kuningas Kustaa Vaasa perusti pitäjän alueelle Vantaanjoen suulle Helsingforsin kaupungin 1550 kilpaillakseen Tallinnan hansakauppiain kanssa. Helsinki siirrettiin

1640 Vironniemelle ja siellä alkoi vähitellen kaupungistuminen. Pitäjä sen sijaan kehittyi kartanoiden ja sahateollisuuden myötä vauraaksi maalaiskunnaksi. Sen keskuksiksi nousivat rautateiden valmistumisen jälkeen Malmi ja Pitäjänmäki, kunnes ne liitettiin osaksi Helsinkiä suuressa alueliitoksessa 1946. Asukkaita pitäjän puolelle jäi vain 10 000. Toisaalta 1950-luvulla pitäjään liitettiin Korson kylän maat Tuusulasta ja Keravasta. Sitten alkoikin jo suuri maaltamuutto, jonka seurauksena rakennettiin pääkaupunkiseudun lähiöt lyhyessä ajassa. Maalaiskunnasta tuli kauppa 1972, jolloin otti nimen Vantaa (ruots. Vanda), ja edelleen kaupunki 1974. Väkiluku ylitti 200 000 vuonna 2010.

www.vantaa.fi/fi/tietoa_vantaasta/vantaan_historiaa

LISÄKOHEET :

26. Nousukausi

Louhikkopolun kulmilla kuvattiin vuoden 2003 paras kotimainen elokuva, Johanna Vuoksenmaan ohjaama *Nousukausi*, pääosissa Tiina Lymi ja Petteri Summanen. Nuori menestyvä pariskunta lähtee kuukauden elämyslomalle Jakomäkeen ilman luottokortteja ja autoa. Leikki muuttuukin todeksi ja alkaa selviytymistaistelu. Nousukausi sai kolme Jussi-patsasta: Paras elokuva, paras musiikki ja paras käsikirjoitus. Kun Jakomäen paikat eivät olleet riittävän huonokuntoisen näköisiä, elokuvan ulkokohtauksia kuvattiin myös Vantaan Hakunilassa. Lähiön asukkaat ovat tarinassa mukavia, kun taas pääparin hyvinvoivat tuttavat pettävät häidän hetkellä.

Julkisivuremonttien ja myötä maisema on kovasti muuttunut kymmenessä vuodessa. Myös pysäköintiterassit ja sisäpihat on kunnostettu. Vanhasta muistuttaa vielä entinen valaistu infotaulu Louhikkotien varressa.

www.hs.fi/nyt/a1353046956763

haku.helmet.fi/iii/encore/record/C__Rb1651581?lang=fin

27. Näköalatasanne

Matalalta puiselta näköalatasanteelta aukeaa laaja maisema. Länteen avautuvana se soveltuu myös vaikeasti havaittavan planeetta Merkuriuksen tarkkailuun. Lähellä Aurinkoa liikkuvana tämä sai nimensä antiikin roomalaisten Mercurius-jumalalta, joka toimi muiden jumalien sanansaattajana ja sai siksi kreikkalaisten Hermeksen tavoin kulkea tämän- ja tuonpuoleisen välillä. Merkurius näkyy parhaiten juuri auringonlaskun jälkeen, mutta vain ollessaan Maasta katsoen radallaan Auringon sivussa kerran oman vuotensa aikana eli 88 Maan vuorokauden välein.

Kalliorinteessä kasvaa suuret määrät mäkitervakkoa, joka kukkii purppuranpunaisena kesä–heinäkuussa. Muistona jääkaudesta on suuri siirtolohkare.

fi.wikipedia.org/wiki/Merkurius

Tietolaatikko: Maamerkit maisemassa (näköalatasanteelta)

Paavalin kirkko, Linnanmäki, Alppikylän tornitalo, Pihlajamäki, Malmi, Malminkartano, Martinlaakson voimalaitos, Flamingo, Itellan logistiikkakeskus, Helsinki–Vantaan lentokenttä, Tikkurilan tornitalo, Hiekkaharjun vesitorni

28. Liikennevaraukset

Helsingistä itään suuntautuvaa nopean junaliikenteen rataa suunniteltiin vuosikymmeniä. HELI-nimisenä sen oli tarkoitus erkaantua pääradasta Malmilla, kulkea Jakomäen kautta Porvooseen ja siitä edelleen itään. Helsingin nykyisessä yleiskaavassa 2002 on vielä ratavaraus Suumetsäntien kohdalla maanalaisena. Myös aseman sijoittamista Jakomäkeen tutkittiin. Uudenmaan maakuntakaavassa 2012 itärata linjattiin pohjoisemmas lentoaseman kautta ja näin HELI-radasta luovuttiin. Mikäli Kehä II olisi joskus jatkunut Keskuspuiston halki itään, sekin olisi saatettu sovittaa samaan käytävään.

www.uudenmaanliitto.fi/files/5903/Tiivistelma_ratayhteydet.pdf

29. Suurmetsä

Jakomäkeä laajennettiin pohjoiseen vuosina 1970–74 rakentamalla 41 kerrostaloa omistusasuntoja, päiväkodit ja lähikauppa. Pysäköinti sijoitettiin alueen keskelle suurille parkkipaikoille pihojen säilyttämiseksi puistomaisina. Korttelit ovat samassa koordinaatistossa eteläpuolen kanssa, mutta tuulimylly-mallisina suojaisempia ja talot korkeampia. Erotuksena huonomaineisesta eteläpuolesta uudesta asutuksesta alettiin käyttää nimeä Suurmetsä. Kaupungin virallisessa aluejaossa on myös Suurmetsän kaupunginosa, joka käsittää Jakomäen ja Alppikylän lisäksi Tattarisuon, Heikinlaakson ja Puistolän. Kalteenkujan varteen nousi 1980-luvulla muutamia uusia kerrostaloja. Asukasmäärä nyt vajaan 1 800.

Entinen koulu on nyt Helsingin opetusviraston väistötilana, jota käyttävät vuorolaan peruskorjaukseen pääsevät koulut. Bussilinja 77:n päätepysäkki houkuttelee rajan takaa Vaaralasta säästäväisiä vantaalaisia Helsingin lippualueelle.

fi.wikipedia.org/wiki/Suurmetsä

30. Jakomäen lehdot

Luonnontilaisen puuston hallitsemisissa lehdoissa on alhaalla Vantaan rajan tuntumassa purojen ruokkimaa märkää korpea leppineen, paatsamineen ja laajoine suursaniaispeitteineen. Vetisimmillä pinnoilla viihtyvät vehka, raate ja korpikaisla. Ylempänä puusto on kuusivaltaisempaa, joukossa metsälehmusryhmiä. Ulkoilupolkujen risteyksessä on sadan pähkinäpensaana lehto, suojeltu 2001 luonnonsuojelulain nojalla. Muita harvinaisia lajeja ovat hentosara, ketunlieko ja maariankämmekekä. Tavanomaisten metsäpuiden joukossa esiintyvät vaahtera ja tammi. Lahopuiden ansiosta ravintoa löytyy runsaalle pesimälinnustolle, joukossa peukaloinen, uunilintu ja palokärki. Kenttäkerroksen lajeja ovat vadelma, mustikka, kielo, oravanmarja ja sudenmarja. Maiseman monipuolisuus ja yhtenäisyys luovat kohteeseen pääkaupungissa harvinaista vanhan metsän tuntua.

31. Hgin luonnonmaan korkein paikka

Helsingin kaupungin korkein paikka on vaihtunut alueliitosten myötä. Tällä hetkellä se on Mellunkylässä, Kivikon urheilupuistossa kalliokukkulalla hieman yli 62 m merenpinnan yläpuolella. Eroa seuraavaksi korkeimpaan kohtaan on vain muutama sentti. Vielä korkeammalle yltävät täyttömäet Vuosaarenhuippu (65 m) ja Malminkartanonhuippu (90 m).

Samoille kallioille sijoitettiin jatkosodassa saksalaisilta ostettu ilmavalvontatutka Freya, kutsumanimeltään Raija. Uudenaikaiset tutkat olivat ratkaisevassa osassa helmikuussa 1944 Neuvostoliiton yrittämien suurpommitusten torjunnassa, jonka myötä Helsinki säästyivät suurtuholta.

fi.wikipedia.org/wiki/Helsingin_suurpommitukset